

## ชื่องานวิจัย “กระบวนการสร้างสำนึกการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน”

ชื่อผู้เขียน นายเทอดศักดิ์

กองพรหม

### บทคัดย่อ

โครงการวิจัยกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาปัญหานี้สินของบ้านห้วยทราย ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาปัญหานี้สินของชาวนาในสังคมชนบทไทยปัจจุบันที่เริ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นสาธารณะในการเรียกร้องต่อรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ในขณะที่ยังคงเน้นการศึกษาปัญหานี้สินแบบแยกส่วน จึงทำให้ไม่เห็นรากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง ซึ่งการศึกษาค้นคว้าได้ทำการศึกษา แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ ศึกษาปัญหานี้สินที่ชาวบ้านเป็นอยู่ว่ามาจากสาเหตุใดบ้าง , แหล่งทุนส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านเป็นหนี้สินอยู่ อัตราดอกเบี้ยที่จะต้องชำระคืนเจ้าหนี้ , ความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ, การแก้ไขปัญหาของชาวบ้านแต่ละคนเป็นอย่างไร และประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหน ตลอดจนอัตราเสี่ยงที่ชาวบ้านจะกลับเข้าไปสู่กระบวนการของการเป็นหนี้สินระยะยาวต่อไป โดยศึกษาปรากฏการณ์ในชุมชนที่มีสถานการณ์ปัญหานี้สิน 1 ชุมชน ได้แก่ชุมชนบ้านห้วยทราย กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยเข้าไปศึกษากลุ่มเป็น 3 ระดับ คือระดับเขต (มี 12 เขต)ระดับป๊อก (มี 3 ป๊อก) ระดับหมู่บ้าน จำนวน 297 ครัวเรือน และกลุ่มชาวบ้านที่สร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองอีก 2 กลุ่ม คือกลุ่มนวดแผนโบราณ(กลุ่มแม่บ้าน) และกลุ่มสร้างอาชีพใหม่ให้กับครอบครัว (กลุ่มพ่อบ้าน) โดยใช้ทั้งวิธีการศึกษาวิเคราะห์เชิงปริมาณ ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ และข้อมูลสินเชื่อของครัวเรือน และการศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ได้แก่การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึกครัวเรือนชาวนาในชุมชน ซึ่งใช้ระยะเวลาการศึกษา 1 ปี 4 เดือน นับตั้งแต่เดือน เมษายน 2544 – กรกฎาคม 2545

ตัวแปรที่นำมาศึกษา คือ ลักษณะของการประกอบ อาชีพ, การหมุนเวียนรอบการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน(พืชเศรษฐกิจของชุมชน) ,รายได้- ค่าใช้จ่ายครัวเรือนสมาชิก,ของใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ,จำนวนแหล่งหนี้ที่ชาวบ้านเป็นลูกหนี้,จำนวนเงินที่กู้ยืม/ข้อมูลจริงที่ได้จากแหล่งนี้ในช่วงเวลาต่างๆ

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินของชาวบ้านห้วยทราย พบว่า ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่จะปลูกเพียงพืชเชิงเดี่ยว โดยมีการใช้ปุ๋ย-ใช้ยาอย่างเข้มข้น และมีการพึ่งพ่อค้าคนกลางอยู่ตลอดเวลา และไม่มีการวางแผนการผลิตที่ดีแล้วนั้น จะส่งผลถึงการแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองได้ยาก ทั้งหากรายได้น้อย ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง ตลอด

กระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน

ถึงการยังยึดติดกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้การสร้างจิตสำนึกเป็นไปได้ยาก หากตัวชาวบ้านเองไม่มีการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งนี้ และการแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองอย่างถูกวิธี ทั้งยังพบว่า ตัวชาวบ้านเองยังมีหนี้สินอยู่หลายแหล่งด้วยกัน (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, สหกรณ์การเกษตรแม่ทา จำกัด, หนี้สินนอกระบบต่างๆ) หากชาวบ้านพยายามให้ตนเองมีหนี้สินอยู่เพียงแหล่งใด แหล่งหนึ่งที่มีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำที่สุดได้ นั้น จะมีแนวโน้มในการปลดปล่อยหนี้สินของตนเองได้ง่ายยิ่งขึ้น

ปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน คือปัญหาด้านการเกษตรที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการผลิตพืชเชิงเดี่ยวมากจนเกินไป ซึ่งมีผลถึงการพึ่งพาตลาดและพ่อค้าคนกลางอยู่ตลอดเวลา และเป็นพืชที่ชาวบ้านคิดว่าง่ายไม่ต้องเสี่ยงต่อเรื่องตลาดรองรับ , ระบบการศึกษาที่เด็กเรียนจบมาแล้วไม่มีงานทำ, ค่านิยมด้านการบริโภคต่างๆตลอดถึงของใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้คนเกิดความอยากได้อะไรก็มี โดยไม่ได้คำนึงถึงความสามารถของตนเองว่าจะสามารถรับภาระค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นไหวหรือไม่, อบรมมุขต่างๆ ที่คนในชุมชนยังเห็นว่าตนเองไม่สามารถจะเลิกได้(ลดได้แต่ไม่เลิก) เพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าเสี่ยงดวงไว้เผื่อดวงจะดี ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าปัญหานี้สินหากจะแก้ได้จะต้องมีการหาพืชตัวใหม่โดยต้องมีผู้เข้ามารับผิดชอบอย่างจริงจัง ทั้งเรื่องต้นทุนการผลิต มีตลาดรองรับ ราคาเหมาะสม ,ตลอดทั้งการหาแหล่งเงินกู้ที่ราคาต่ำมาให้ชาวบ้านไปใช้หนี้เงินกู้ที่ดอกเบี้ยแพง

กระบวนการเข้าไปสร้างความตระหนักของชาวบ้านในเรื่องปัญหานี้สินคือ ให้ชาวบ้านได้เห็นสาเหตุของปัญหาและร่วมศึกษาถึงสาเหตุและวิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ศึกษาทุกกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และสร้างแรงกระตุ้นจากภายนอก (องค์กรต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง)ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้ จะทำให้ชาวบ้านไม่รู้สึกว่ามันตนเองแก้ไขปัญหานี้โดยโดดเดี่ยว ลำพัง

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยขึ้นนี้ คือ ชาวบ้านควรจะมีการทำบัญชีรายรับ – จ่ายประจำวันในครัวเรือนแบบง่าย ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงฐานะทางการเงินที่แท้จริง (ทั้งจะเห็นถึงสาเหตุของการเป็นหนี้สิน และวิธีการลดหนี้สินได้) ตลอดถึงการทำบัญชี ต้นทุนการผลิตภาคการเกษตรต่างๆ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเราควรจะปลูกพืชชนิดใดในผืนดินนั้นๆ และในช่วงใดที่เหมาะสม เพื่อให้ชาวบ้านมีกำไรจากการลงทุนมากที่สุด เมื่อมีรายได้เกิดขึ้นแล้วก็ควรนำไปชำระหนี้สินบางส่วนเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระลงไปบ้าง โดยชำระหนี้แหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงให้หมดไปเสียก่อน เพื่อลดภาระดอกเบี้ยเงินกู้ที่แพงออกไป ทั้งเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ต้องดูตามความจำเป็นและฐานะทางการเงินของตนเองเป็นหลักก่อน เพื่อจะได้มีการวางแผนด้านการเงินที่ดี ทำให้ป้องกันการเกิดปัญหานี้สินเรื้อรังได้

กระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน